

Sitä mukaa kun tuloerojen kasvu on tullut yleiseen tietoisuuteen, on politiikan tekijöiden kiinnostus muihin näkökohtiin, kuten tulo-liikkuvuuteen kasvanut. Usein tätä perustellaan tuloerojen tasoittamis-mahdollisuutena muistuttamalla, että pidemmältä aikaväliltä mitatut tulot jakautuvat kansalaisten välillä huomattavasti tasaisemmin kuin jonkin yksittäisen vuoden tulot. Jos tuloerojen kasvuun ja köyhyyden yleistymiseen on liittynyt samanaikainen tulo-liikkuvuuden lisääntyminen, voi hyvin olla, etteivät tuloerot tai köyhyys pidemmän ajan keskituloissa olekaan kasvaneet eikä havaitulla vuosittaisella kasvulla olisi niin väliä. Virallinen tilastointi keskittyy yleensä siihen, mikä on köyhien määrä ja kuinka suuret tuloerot maassa kunakin vuonna ovat. Tästä tuloerojen pysäytyskuvasta puuttuu liike eli se, miten ihmisten tilanne muuttuu vuodesta toiseen.

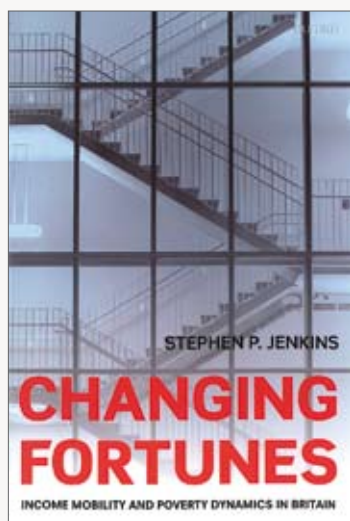
Kirjoittaja, London School of Economicsin professori Stephen Jenkins on maailmanluokan tuloerojen tutkija. Kirjassaan hän vertaa tuloeroja kerrostaloon, jossa ihmiset asutetaan kerroksiin vuositulojensa mukaisesti – köyhimmät kellarisiin, rikkaimmat merinäköalan tarjoihin ullakkoasuntoihin ja muut sille välille. Kirja valottaa sitä kuhinaa, mikä porraskäytävällä käy, kun tulot ajan myötä muuttuvat. Kuinka paljon muutetaan, onko muuttomatkan pituus parin vuosikymmenen kuluessa muuttunut ja päästäänkö kellarista koskaan ullakkoasuntoihin? Teos kattaa laajan kentän dynaamisesta tuloerojen tutkimuksesta, käsittelee empiiristen esimerkkien avulla Iso-Britannian kehitystä ja sisältää myös uusinta tutkimustietoa. Se jakautuu kolmeen osaan.

Ensimmäinen osa esittää tutkimus-aineistoon liittyviä yleisiä näkökohtia, konkreettisenä esimerkkinä Ison-Britannian kotitalouspaneeli, jonka tiedonkeruu alkoi vuonna 1991. Ai-

neistojen keruu, tietosisältö, tiedonkeruumenetelmät ja keskeisten tuloerojen muodostamisperiaatteet käydään läpi erityisellä huolella – seikka, johon soisi kiinnitettävän enemmän huomiota kaikessa mikroaineistoilla tehtävässä tutkimuksessa. On selvää, että tärkeintä on koko kotitalouden toimeentulomahdollisuuksia kuvaavan tulokäsitteen määrittely.

Jenkinsin esittämä katsaus eri maiden aineistoihin sisältää paljon sellaista informaatiota, jota on vaikea muuten kerätä. On mielenkiintoista verrata haastatteluilla kerätyn (survey-)aineiston ominaispiirteitä Pohjoismaissa käytössä oleviin, hallinnollisten rekistereiden yhdistelyllä muodostettavien, paneeliaineistojen ominaisuuksiin. Esimerkiksi kato, joka vaivaa toistettavilla tiedonkeruilla muodostettavia paneeliaineistoja, saadaan rekisteriaineistoissa varsin pieneksi. Rekisterien käytöllä on muitakin hyviä puolia, esimerkiksi muuttujat on mitattu tarkemmin. Toisaalta harkinnanvaraa on vähemmän, kyselyin voidaan selvittää vaikka mitä.

Kirjan toinen osa käsittelee eri näkökulmia tuloerojen mittaukseen. Liikkuvuus kertoo, miten yksilön (kotitalouden) tulot muuttuvat lyhyellä aikavälillä. Kirjallisuudessa tälle on annettu monta eri tulkintaa. Koska näkökulma samalla vaihtuu, ei tästä voi muodostaa yksimielistä kantaa. Ensinnäkin mitta-asteikko voi vaihdella, mitataanko muutos tuloerojen muutoksena, mitataanko muutoksen suuruus suhteellisenä vai absoluuttisena vai käytetäänkö mittarina asemaa tuloerojen muuttamisessa (esimerkiksi sijalukua). Toisaalta muutoksia voidaan painottaa eri tavalla, ja ajautuminen köyhyyteen voi olla erityisenä huomion kohteena. Jenkinsin käsittelemistä vaihtoehdoista mielestäni tärkeimmät ovat (osin toisilleen vastakkaiset) tuloerojen vähittäisen tasoittamisen näkökulma ja tuloerojen vaihtelun aikaansaaman riskin arviointi.

Stephen P. Jenkins:

Changing Fortunes – Income Mobility and Poverty Dynamics in Britain

Oxford: Oxford University Press, 2011. 432 s.

Ilpo Suoniemi
Erikoistutkija
Palkansaajien tutkimuslaitos
ilpo.suoniemi@labour.fi

Pidemmän aikavälin keskitulot jakautuvat kansalaisten keskuudessa tasaisemmin kuin yksittäisen vuoden tulot. Vertailu, miten nopeasti tällainen kaventuminen tapahtuu, antaa yhden keinon mitata tuloliikkuvuutta. Isossa-Britanniassa tuloliikkuvuus on huomattavaa. Tulonjaon mittarina yleisimmin käytetyn Gini-kertoimen arvo alenee lähes 15 prosenttia (Suomessa noin 10) viiden vuoden tarkastelujaksolla. Tässä ei ole myöskään tapahtunut mainittavaa muutosta sitten 1990-luvun alussa alkaneen aineiston keruun. Suomen tilanne on toinen. Samalla kun tuloerot voimakkaasti kasvoivat 1990-luvun jälkipuoliskolla, meillä myös tuloliikkuvuus väheni ja tuloerot pidemmän aikavälin keskituloissa kasvoivat. Sosiaalisen nousun mahdollisuudet siis vähentyivät. Lisäksi myös köyhyys tuli entistä pysyvämmäksi, ja näin on käynyt myös ”riskille” pysyä (tulo)eliitissä.

Tuloliikkuvuus ei ole pelkästään hyvä asia. Tulojen vaihtelu tuo mukanaan epävarmuuden tulevasta toimeentulosta. Tuloliikkuvuudesta seuraa taloudellista turvattomuutta. Jenkins tarkastelee myös tulojen lyhytjaksosta vaihtelua, volatiliiteettia. Hänen johtopäätöksensä on, ettei tässä näy mitään yleistä trendiä päinvastoin kuin Yhdysvalloissa, jossa riskit ovat kasvaneet. Myöskään vaihte-

lussa ei ole merkittäviä eroja perhetyypin mukaisten väestöryhmien välillä, ainoa selvä ero on yli 60-vuotiaiden muita matalampi variaatio.

Arvioitaessa yhteiskunnalle asetettujen tavoitteiden onnistumista pitää tulonjakonäkökohtiin yhdistää lisääntyneen tuloliikkuvuuden yhtäältä tulojakaumaa tasoittavat ja toisaalta riskejä lisäävät vaikutukset. Tämä ei ole mikään helppo tehtävä.

Kirjan loppuosa tarkastelee köyhyyden dynamiikkaa. Vastoin joskus esitettyjä epäilyksiä on matala tulotaso Jenkinsin mielestä hyvä mittari köyhyydelle. Kirja esittelee köyhyysriskin kehityskuvan täydentämiseksi kroonisen köyhyyden arviointia. Tämä perustuu eri väestöryhmien toistuvaikäköyhyyttä mittaavien riskilukujen ja pidemmän aikavälin keskitulojen avulla lasketun köyhyyden analysointiin. Lisäksi esitetään huolellista eri köyhyyteen tai siitä pois johtavien reitien kuvailua ja niiden tapahtumien erittelyä, jotka laukaisevat näitä siirtymiä.

Kirjan loppupuolella pyritään selittämään köyhyysjaksojen kestoa ja köyhyydestä poispääsyn todennäköisyyttä. Osoittautuu, että sekä yksilötason ominaisuuksilla että ns. tilariippuvuudella – aiempi köyhyys lisää riskiä pysyä köyhänä – on merkittävä vaikutus köyhyys-

risktiin. Erityisesti yksihuoltajaperheen jäsenillä on sekä korkea riski tulla köyhäksi että vaikea irtautua köyhyydestä kahden vanhemman perheeseen verrattuna. Koulutustasolla ja työssäkäynnillä on niille ennalta arveltu vaikutus.

Kirja antaa tutkimusalueestaan yhteisen ja kattavan kuvan. Vaikka muutama luku perustuu aiempiin tutkimuksiin, on siinä myös julkaisematonta ainesta. Kirja on hyvin jäsenelty ja selkeästi kirjoitettu. Sen luvut täydentävät toisiaan ja tarjoavat johdatusta menetelmien käyttöön ja esimerkkejä niiden soveltamisesta. Kirjoittaja on ollut aktiivinen tulojakotutkimuksessa tarvittavien ohjelmien soveltamisessa laajalle käyttäjäjoukolle.

Kirjan avulla voi oppia, miten hyvätaisoista tutkimusta käytännössä tehdään. Se soveltuu yliopistokurssin pohjaksi, mutta siinä on purtavaa myös tulojakotutkimusta aiemmin harrastaneille. Lisäksi alueesta muuten kiinnostuneet ja innostuneet voivat ottaa oppia ja ammentaa tuoretta tutkimustietoa. Suosittelen kirjaa myös kaikille, joilla on osansa tällaisen tilastotiedon keruussa, muokkauksessa ja näiden suunnittelussa. Näin tutkijoiden ja aineistontuottajien ponnistelut voidaan ohjata siihen suuntaan, joka on yhteiskuntapolitiikan kannalta tärkeintä ja uusimman tutkimuksen kohteena. ■